

«MOTTAKERNAVN»

«ADRESSE»

«POSTNR» «POSTSTED»

«KONTAKT»

Saksbehandlar, innvalstelefon

Vigdis Rotlid Vestad, 71 25 84 47

Forventningsbrev 2019 til kommunane i Møre og Romsdal

På Nyttårskonferansen i januar informerte eg om viktige styringssignal og oppdrag frå nasjonale myndigheiter i 2019. I samband med denne informasjonen sa eg at vi ville sende ut eit forventningsbrev til kommunane for inneverande år, sjå vedlegg.

Målet med forventningsbrevet er å informere om sentrale forventningar og oppdrag frå nasjonale myndigheiter. Vi ønsker med dette å bidra til at Fylkesmannen og kommunane er best mogleg samordna omkring nasjonale føringar og oppdrag.

Forventningsbrevet erstattar ikkje statens fortløpande styringskommunikasjon med kommunane, men er eit bidrag til å ha fortløpande strategisk oversikt over forventningane frå Fylkesmannen og nasjonale myndigheiter. Fylkesmannen er statens representant i fylket og har m.a. ansvar for å følge opp vedtak, mål og retningslinjer frå Stortinget og regjeringa.

Det er etablert fleire møtearenaer for dialog mellom den regionale statsforvaltninga og kommunane. Fylkesmannen møter kommunane gjennom året på slike arenaer, både på politisk og administrativt nivå – og på faglege/tverrfaglege arenaer. Det er viktig for Fylkesmannen å følge opp tett samarbeid og dialog med kommunane.

Fylkesmannen har ei sentral rolle som samordningsorgan for staten på regionalt nivå, er sektormyndigheit på vegne av fleire departement, og utøver forvaltningsoppgåver for fagdepartementa. Fylkesmannen er rettstryggleiksinstant for innbyggjarane, og er tildelt ei særleg rolle som samordningsmyndigheit overfor kommunane. Det er ut i frå Fylkesmannen si rolle som samordningsmyndigheit at eg har eit særleg ansvar med å formidle nasjonale forventningar til kommunane.

Forventningsbrevet er ikkje uttømmende. Vi viser også til meir informasjon på våre [heimesider](#).

Med helsing

Rigmor Brøste
kst. Fylkesmann

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg:

1 Forventningsbrev 2019

Mottakere:

Midsund kommune	Kommunehuset, Utsidevegen 131	6475	MIDSUND
Stranda kommune	Øyna 13	6200	STRANDA
Aure kommune	Postboks 33	6689	AURE
Hareid kommune	Rådhusplassen 5	6060	HAREID
Molde kommune	Rådhusplassen 1	6413	MOLDE
Norddal kommune	Postboks 144	6211	VALLDAL
Skodje kommune	Rådhuset, Niusvegen 1	6260	SKODJE
Surnadal kommune	Bårdshaugvegen 1	6650	SURNADAL
Sykkylven kommune	Rådhuset, Kyrkjevegen 62	6230	SYKKYLVEN
Ulstein kommune	Pb. 143	6067	ULSTEINVIK
Vestnes kommune	Rådhuset	6390	VESTNES
Herøy kommune	Postboks 274	6099	FOSNAVÅG
Sandøy kommune	Steinshamnvegen 112	6487	HARØY
Stordal kommune	Kommunehuset	6250	STORDAL
Tingvoll kommune	Midtvågvegen 2	6630	TINGVOLL
Ørskog kommune	Rådhuset	6240	ØRSKOG
Ørsta kommune	Dalevegen 6	6153	ØRSTA
Fræna kommune	Tingplassen 1	6440	ELNESVÅGEN
Nesset kommune	Kråkholmvegen 2	6460	EIDSVÅG I ROMSDAL
Sula kommune	Postboks 280	6039	LANGEVÅG
Sunndal kommune	Postboks 94	6601	SUNNDALSØRA
Aukra kommune	Kommunehuset Nyjordvegen 12	6480	AUKRA
Haram kommune	Storgata 19	6270	BRATTVÅG
Rauma kommune	Vollan 8 A	6300	ÅNDALSNES
Vanylven kommune	Rådhuset	6143	FISKÅBYGD
Ålesund kommune	Postboks 1521	6025	ÅLESUND
Averøy kommune	Postboks 152, Bruhagen	6538	AVERØY
Eide kommune	Rådhuset	6490	EIDE
Gjemnes kommune	Rådhuset, Nordmørsvegen 24	6631	BATNFJORDSØRA
Kristiansund kommune	Postboks 178	6501	KRISTIANSUND N
Sande kommune	Rådhuset	6084	LARSNES
Smøla kommune	Postboks 34	6571	SMØLA
Giske kommune	Rådhuset, Valderhaug 4	6050	VALDERØY
Halsa kommune	Rådhuset, Glåmsmyrvegen 23	6683	VÅGLAND
Volda kommune	Stormyra 2	6100	VOLDA

FORVENTNINGSBREV 2019

til kommunane i Møre og Romsdal

Innhald

1	Utfordringsbildet	2
2	Overordna prioriteringar	4
2.1	Overordna samfunnsutvikling	4
2.2	Klima	4
2.3	Berekraftige kommunar	4
2.4	Tverrfagleg og tverrsektorielt samarbeid om barn og unge	4
2.5	Folkevaldopplæring – god dialog om utfordringsbilde	4
2.6	Samfunnstryggleik – Innbyggjarane sin eigenberedskap	5
2.7	Møre og Romsdal 2025	5
3	Konkrete oppdrag.....	5
3.1	Oppvekst og utdanning	5
3.2	Rettstryggleik og beredskap	6
3.3	Klima og miljø	7
3.4	Kommuneøkonomi og skjønnsmiddel.....	8
3.5	Plansamordning og kommunal planlegging	8
3.6	Landbruk.....	9
3.7	Helse og omsorg	10
3.8	Barn og unge.....	11
4	Oppsummering.....	12

1 Utfordringsbildet

Omstillings- og endringsprosessane i samfunnet går både raskare og er meir omfattande enn tidlegare. Dette gir store utfordringar på ulike samfunnsområde både internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.

Demografi. I åra framover blir det nødvendig å bygge eit velferdssamfunn som kan bære ei aldrende befolkning. Talet på personar i arbeidsfør alder per person over 80 år vil bli redusert frå 15 i 2017 til 10 i 2030. Dei siste fem åra har den demografiske utviklinga gjort at det i snitt har kosta i underkant av 2,5 mrd. kroner ekstra i året å oppretthalde same standard og dekningsgrad i tenestetilbodet frå det eine året til det neste. Berekningar for 10 år fram i tid viser at det årleg vil koste rundt det dobbelte. Det er då for eksempel lagt til grunn at ein 90-åring er like pleietrengande om ti år som i dag. Endringane i demografi og befolkningsammansetning vil slå ulikt ut i kommune-Noreg.

Levekår. Trass gode levekår i Norge i dag, har kommunane likevel utfordringar i å gi alle gode oppvekst- og levekår. Folkehelsearbeidet er grunnmuren i ein kommune for å gi alle barn og unge ein god start i livet gjennom barnehage, læring, utdanning, fritidstilbod og meistring. Det er eit mål at kommunane skal legge til rette for gode leveår for innbyggjarane sine og å utjamne sosial ulikskap. Regjeringa legg i 2019 fram ei ny stortingsmelding om folkehelsepolitikken som del av det systematiske folkehelsearbeidet, samt ein ny opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse.

Sentralisering/urbanisering. Til tross for ein aktiv distriktpolitikk har det i dei seinare åra vore ei sterk sentralisering i Norge. Livet i byane og på landsbygda er forskjellig, og mange unge ønsker ein urban livsstil. Dei større sentra/byane veks mest – og mange mindre kommunar får ei stadig eldre befolkning, dette gjeld også i Møre og Romsdal.

Omstilling og endring. Fleire kommunar og offentlege verksemder tenker nytt og arbeider godt med innovasjon. Samstundes peikar Meld. St. 29 (2016–2017) [Perspektivmeldinga 2017](#) på behov for ei meir effektivisering av offentleg sektor. Arbeidet med innovasjon og spreining av innovasjon må derfor prioriterast, og ein må arbeide systematisk for å få til den omstillingstakta som det offentlege treng framover.

Reformer i offentleg sektor. Regjeringa har gjennomført fleire reformer, blant anna kommune- og regionreforma. Frå 1.1. 2020 vil 119 kommunar bli slått saman til 47 nye kommunar. Kommunereforma har så langt gitt færre kommunar, men likevel vil om lag halvparten av kommunane ha færre enn 5 000 innbyggjarar, og fleire enn 120 kommunar vil ha færre enn 3 000 innbyggjarar. Mange av desse kommunane vil vere sårbare i møtet med dei utfordringane sektoren står framfor. I Møre og Romsdal har vi etter kommunereforma fått redusert talet på kommunar frå 36 til 26.

Kapasitet og kompetanse. Det er store forskjellar mellom kommunane når det gjeld kapasitet og kompetanse til å levere gode velferdstenester, og desse forskjellane vil stadig bli større. Rekruttering av arbeidskraft vil vere ei utfordring for mange kommunar. Andre kommunar vil få ei sterk befolkningsvekst og må kunne handtere store investeringskostnader og krav om rask utbygging av det kommunale tenestetilbodet.

Heilskapleg samfunnsutvikling, berekraftig utvikling og strategisk planlegging.

Mangelen på kapasitet og kompetanse og oppdaterte planar er uheldig fordi samfunns- og arealplanlegging er nødvendig som grunnlag for nærings- og samfunnsutvikling.

Samfunnsplanlegginga blir meir heilskapleg og berekraftig når ein ser større areal og fleire innbyggjarar i samanheng. I vekstkommunar rundt byane vil tettstadsgrenser og pendlingssonar i aukande grad gå på tvers av kommunegrenser. Dette gjer det utfordrande å planlegge og gjennomføre tiltak for betre kommunikasjon, infrastruktur, næringsområde og tenestetilbod.

Digitalisering. Digital deltaking og kompetanse blant innbyggjarane er ein viktig føresetnad for å oppnå verdiskaping og vekst i samfunnet generelt. Norge er langt framme når det gjeld innbyggjarane sin tilgang til og bruk av IKT. Det økonomisk handlingsrommet vil presse fram meire effektive løysningar i kommunesektoren. Offentleg sektor må forenklast og effektiviserast, og arbeidet med innovasjon er viktig. Ny teknologi kan bidra til ein enklare kvardag for folk flest, næringsdrivande og offentleg tilsette, og er avgjerande for å sikre velferd i åra framover.

Samfunnstryggleik og beredskap. Dei to hendingane DSB meiner utgjør størst risiko blant befolkninga er pandemi og legemiddelmangel. Digitale angrep mot kritisk infrastruktur er ei anna type hending med svært alvorlege konsekvensar, eksempelvis angrep mot tele- og datanett og mot finanssektoren. Naturhendingar som jordskjelv, kvikkleireskred, fjellskred, flaum og storm er også analysert i Krisescenarier 2019. Den mest nærliggande utfordringa er auka nedbør og nedbørintensitet, og dermed auka fare for flaum og skred. Mange lokalsamfunn, også i Møre og Romsdal, har dei siste åra fått omfattande skader på grunn av styrtregn og plutsleg flaum i mindre vassdrag. I framtida må vi rekne med at flaum kjem oftare og med større styrke enn i dag. DSB tilrår at kommunane i større grad enn i dag tar omsyn til auka nedbør, og fare for flaum og skred i arealplanlegginga.

Klimatilpassing, grønt skifte. Dei globale klima- og miljøutfordringane krev omstilling til eit samfunn der vekst og utvikling skjer innan naturen si eiga tålegrense. Det må skje ein overgang til produkt og tenester som gir mindre negative konsekvensar for klima og miljø enn i dag. Samfunnet må igjennom eit grønt skifte. I sum er målet ein endra økonomisk dynamikk eller vekstkraft, ein "ny økonomi", som i seg sjølv er innretta på løysingar som gir låge klimagassutslepp, og reduserer behovet for etterfølgande avbøtande miljøtiltak.

Økonomiske utfordringar. Lågare vekst i bruken av oljeinntektene vil gi mindre økonomisk handlingsrom. Redusert inntektsvekst og auka utgifter som følge av aldring i befolkninga vil sette kommunesektoren sitt handlingsrom under press. Kommunane sine utgifter til velferdstenester aukar som følge av fleire tenestemottakarar, betre tilbod og nye krav frå innbyggjarane. Handlingsrommet i økonomien framover er forventa å bli klart mindre enn det som har vært tilfelle dei siste tiåra.

Samordning, samhandling, samskaping. For å løyse utfordringar knytt til ulike samfunnsområde vil det i sterkare grad enn tidlegare krevje samordning og samarbeid mellom fleire sektorar og på tvers av fagområde. Også i [Fylkesmannens strategiplan 2017-2020](#) er samordningsperspektivet vektlagt gjennom eigne tverrfagleg satsingsområde.

2 Overordna prioriteringar

Fylkesmannen skal aktivt bidra til betre regional samordning og samarbeid om innsats og tiltak på ulike samfunnsområde, for å understøtte kommunane sitt arbeid. God måloppnåing på fleire av områda i Fylkesmannen sin oppgåveportefølje er avhengig av samordning og samarbeid mellom fleire sektorar.

2.1 Overordna samfunnsutvikling

Samfunnsutviklinga og arealbruken må bli meir berekraftig, samtidig som verdiskapinga skal auke. Det er ei utfordring å oppnå ei balansert utvikling med attraktive og velfungerande byar og distrikt. Det er viktig å ivareta heilskap og effektivitet i samfunnsplanlegginga gjennom å sjå fleire sektorar i samanheng. Fylkesmannen si samordningsrolle er sentral og skal i 2019 bidra til å identifisere tiltak for meir effektive planprosessar og betre plankvalitet.

2.2 Klima

Klimaendringane truar vårt eksistensgrunnlag og er ei av de største utfordringane vi står overfor.

Arbeidet for å bidra til reduserte klimagassutslepp i fylket, skal prioriterast. Arealplanlegging er eit av dei viktigaste verkemidla for å redusere klimagassutslepp frå transportsektoren. Planlegginga skal også bidra til at samfunnet blir forbetra på, og blir tilpassa eit klima i endring.

2.3 Berekraftige kommunar

Å oppfylle nasjonale krav og forventningar er avhengig av at kommunar har tilstrekkeleg kapasitet og kompetanse. Mange av fylket sine kommunar har små organisasjonar og store utfordringar med å ha tilstrekkeleg kapasitet og kompetanse til å dekke opp alle fagområda. Større kommunar og ein meir einsarta og framtidretta kommunestruktur er ein føresetnad for sterke velferds kommunar som kan gi gode og likeverdige tenester og drive aktiv og heilskapleg samfunnsutvikling no og i framtida. Stortinget har slått fast at det også vidare framover er behov for endringar i kommunestrukturen.

2.4 Tverrfagleg og tverrsektorielt samarbeid om barn og unge

Fylkesmannen skal vere pådrivar for tverretatleg og tverrfagleg samarbeid for utsette barn og unge og deira familiar. Fylkesmannen si samordningsrolle er sentral i dette arbeidet. Fylkesmannen skal aktivt bidra til betre regional samordning og samarbeid om innsatsar og tiltak som er retta mot denne målgruppa, for å understøtte kommunane sitt arbeid. Gjennom støtte og rettleiing til kommunane, skal Fylkesmannen bidra til eit samordna tenestetilbod innan fagområda barnehage, grunnopplæring, barnevern, helse, sosiale tenester og arbeidsliv i kommunane. Fylkesmannen vil i 2019 ha eit særskilt fokus på vald i nære relasjonar.

2.5 Folkevaldopplæring – god dialog om utfordringsbilde

Etter valet hausten 2019 er det særleg viktig for Fylkesmannen å ha ein god dialog med dei nye kommunestyra om Fylkesmannen sitt forhold til kommunane, samhandlinga mellom kommunane og Fylkesmannen, og utfordringsbildet for den enkelte kommune. Dette vil kunne legge til rette for gjensidig å forstå kvarandre sitt arbeid, og halde god kontakt og oppfølging gjennom heile valperioden. Ny [kommunelov](#) blei vedtatt i Stortinget i juni 2018.

2.6 Samfunnstryggleik – Innbyggerane sin eigenberedskap

Fylkesmannen skal samordne og legge til rette for gode arenaer for samarbeid om samfunnstryggleik i fylket. Dette blir gjort gjennom informasjonsutveksling, felles plan- og kunnskapsgrunnlag om risiko og sårbarheitsutfordringar i fylket, og samarbeid om tiltak for å forebygge, styrke beredskap og krisehandteringsevna. I dette ligg også ei vidareutvikling av totalforsvaret, og det sivil-militære samarbeidet regionalt.

2.7 Møre og Romsdal 2025

Møre og Romsdal fylkeskommune er prosjekteigar og Fylkesmannen deltek i prosjektet Møre og Romsdal 2025, og ønsker at kommunane aktivt deltek i å operasjonalisera målsettingane i prosjektet i 2019 og framover. Det overordna målet er at Møre og Romsdal skal vere ein tydelegare og sterkare region i det nye regionlandskapet. Målsettinga er at offentleg sektor med ansvar for Møre og Romsdal blir betre samordna og bidreg til vekst og utvikling

Prosjekt Møre og Romsdal 2025 vil også inngå i det pågåande arbeidet med [regional planstrategi](#) og Fylkesplan 2020-2024. Regional planstrategi og fylkesplanen skal gi fylkeskommunen, kommunale og regionale styresmakter, næringsliv, institusjonar og organisasjonar i fylket eit prioriterings- og avgjerdsgrunnlag, samt vere grunnlag for god samhandling og samvirke mellom desse.

3 Konkrete oppdrag

Her kjem nærare omtale av Fylkesmannen sine forventningar knytt til ulike fagområde.

3.1 Oppvekst og utdanning

Desentralisert kompetanseutvikling i skule og barnehage. Det er viktig at kommunane har gode planar for kompetanseutvikling slik at tiltaka dekkjer det reelle behovet som skulane har. Vi har etablert eit samarbeidsforum i fylket som består av representantar frå dei ulike regionane der tiltak blir drøfta - og midlar blir fordelt.

Det er ei tilsvarande ordning for barnehage – men den ordninga omfattar både formell vidareutdanning og etterutdanning. Det betyr at barnehageeigarane må kartlegge kompetansebehovet i barnehagane slik at samarbeidsforumet kan tildele midlar til slik utdanning.

Barnehageeigarane og skuleeigarane har ansvaret for at det blir utarbeidd langsiktige utviklingsplanar på kvalitets- og kompetanseutviklingsområdet basert på det lokale kunnskapsbehovet i dei regionale samarbeidsfora for barnehage og skule/opplæring.

Tidleg samordna innsats. Tidleg samordna innsats er eit hovudmål for å gi barn og unge best mogleg teneste - det gjeld særleg barn og unge som er sårbare. Vi ser at det er stadig fleire elevar som har skulevegring fordi skulen ikkje har klart å tilpassa opplæringa, og dei har gjerne fått støtte og hjelp for seint. Innsatsen må setjast inn tidleg, ofte i barnehagen og dei må få meistringserfaring og tru på seg sjølve. Ei særleg utsett gruppe er barn og unge som er under tiltak frå barnevernet.

Fagfornynging i skule /rammeplan i barnehagen. Frå august 2020 får vi nytt læreplanverk for grunnskulen. Å implementere eit heilt nytt læreplanverk er ei utfordring for skuleverket for det

tar tid så det er viktig at skuleeigarane legg til rette for å begynne arbeidet no. Barnehagane har fått ny rammeplan og ein er i full gang med å implementere den.

Formell utdanning for lærarar. Nye krav til kompetanse for lærarar blir lovfesta i 2025. Staten har gode vikar- og stipendordningar for lærarar slik at dei kan ta formell utdanning i åra som kjem. Kommunane må ha oversikt og planar over lærarkompetansen slik at skuleeigar sikrar at lærarane får den nødvendige kompetansehevinga og får utnytta desse gunstige vikar- og stipendordningane.

Skulemiljø. Opplæringslovas kap. 9a slår fast at «Alle elevar har rett til eit trygt og godt skulemiljø som fremjar helse, trivsel og læring». I 2018 fekk Fylkesmannen i Møre og Romsdal 44 meldingar om elevar som ikkje hadde det trygt og godt på skolen. Vi behandla 39 saker. Av desse konkluderte vi med brot på aktivitetsplikta i 25 saker. Det er viktig at skuleeigarane legg til rette for kompetanseheving i skulemiljø for å gi elevane eit trygt og godt skulemiljø. Skulane bør arbeide førebyggjande og systematisk for å sikre barn og unge eit trygt og godt skulemiljø. Det finst ei rekke kompetanse utviklingstiltak som kan gjennomførast.

Barnevernsområdet. Barn i barnevernet er ei sårbar gruppe i samfunnet vårt, og det er klare krav om at kommunane skal behandle sakene innan dei fristane som er fastsett i barnevernlova. Fosterbarn har lovfesta rett til oppfølging frå barnevernet og kommunen skal føre tilsyn med fosterheimen. Rapporteringa frå kommunane viser ei positiv utvikling dei siste åra, men mange kommunar prioriterer enno ikkje dette arbeidet høgt nok. I år vil Fylkesmannen ha ein særleg tett dialog med desse kommunane. Alle fosterbarn skal få den oppfølginga dei har krav på frå barnevernet i 2019.

Alle kommunane skal sikre innbyggerane tilgang til akuttberedskap i barnevernet alle dagar heile året. Ved årskiftet var det sju kommunar i fylket som ikkje hadde etablert eit slik tilbod. Fylkesmannen veit at desse kommunane er inne i ein prosess for å etablere akuttberedskap, og ser fram til at dette blir eit tilbod i alle kommunane i løpet av 2019.

Barnevernfeltet er fagleg utfordrande og det blir utvikla stadig ny kunnskap. Nettverka planlegg og gjennomføre utviklingsprosjekt som skal vidareutvikle både tenestene og tiltaka retta mot utsette barn i fylket. Fylkesmannen forventar at læringsnettverka bidrar til styrka kvalitet og kompetanse i det kommunale barnevernet.

3.2 Rettstryggleik og beredskap

Samfunnstryggleik. Fylkesmannen har ei forventning om at kommunane arbeider systematisk og heilskapleg med samfunnstryggleik og beredskap innanfor alle sektorar i kommunen. Kommunen sin heilskaplege ROS-analyse skal ligge til grunn for alt arbeid med samfunnstryggleik, og Fylkesmannen forventar at kommunen nyttar sine planar og prosessar til å integrere relevante funn avdekka i ROS-analysen. Kommunal planstrategi, kommuneplanen sin samfunnsdel og arealdel er alle døme på planar der samfunnstryggleiksarbeidet bør integrerast. Ved å integrere samfunnstryggleiksarbeidet i kommunen sine planar og prosessar sikrar kommunen god forankring og oppfølging av ROS-analysen. Dette gjer at naudsynte tiltak for å redusere at avdekt risiko kan prioriterast, og at det blir etablert beredskapsplanar for risikoområder der det ikkje er mogleg å redusere risikoen til eit akseptabelt nivå gjennom førebyggjande tiltak.

Klagebehandling etter plan- og bygningslova. På plan- og bygningsretten sitt område ser Fylkesmannen at utforminga av planføresegner og bruken av planføresegnene i konkrete byggesaker, er ei utfordring som går igjen i fleire av sakene som vi får til klagebehandling. Dette kan til dømes vere at føresegnene ikkje er utforma tilstrekkeleg klart til at dei får rettsverknad i byggesaka, eller at intensjonen bak føresegna ikkje lar seg gjennomføre på grunn av utforminga og innhaldet føresegna har fått. Fylkesmannen ser det difor som viktig at kommunane har eit heilskapleg perspektiv på dette området, og at det er god dialog mellom plansaksbehandlarane og byggesaksbehandlarane i kommunen.

3.3 Klima og miljø

Klima – utsleppsreduksjonar og klimatilpassing. Det er ei klar forventning om at kommunane skal prioritere arbeidet med klima. Kommunane har ei sentral rolle i arbeidet med å redusere utslepp av klimagassar, samt effektivisere og legge om sin energibruk. Kommunane skal planlegge tiltak for eigen drift og verksemd.

Statlege planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpassing gir retningslinjer for kommunane sitt arbeid med klima. Retningslinjene skal leggjast til grunn ved:

- planlegging etter plan- og bygningslova
- ved enkeltvedtak etter plan- og bygningslova eller anna lovgiving

Spreiing av miljøgifter - forureina grunn i byggje- og gravesaker. Eit terrenginngrep i forureina grunn aukar risikoen for at menneske blir eksponert for forureining, og aukar risikoen for at ureininga spreier seg i miljøet. Det er naudsynt å rydde i forureininga før utfylling og utbygging på ei tomt, for å unngå problem seinare. Kommunen er styresmakt i bygge- og gravesaker i ureina grunn. Regelverket skal sørge for at bygging og graving i forureina grunn ikkje fører til forureining, og at det blir rydda opp slik at eigedomen kan brukast til det planlagde føremålet.

Forureiningsforskrifta kapittel 2 om bygging og graving i forureina grunn gjeld der det skal gjerast terrenginngrep i forureina grunn:

- Hovudregelen er at ein reknar grunn der konsentrasjonen av helse- eller miljøfarlege stoff er over normverdien som forureina, jamfør vedlegg 1, kapittel 2 av forureiningsforskrifta.
- Grunn der konsentrasjonen av uorganiske helse- eller miljøfarlege stoff ikkje overstig det lokale bakgrunnsnivået, reknar ein likevel ikkje som forureina. Unntak gjeld der jorda eller berggrunnen dannar syre i kontakt med vatn og luft, som til dømes alunskifer.
- Merk at regelverket òg gjeld for gravearbeid og terrenginngrep der ein ikkje har søknadsplikt i følgje plan- og bygningslova.

Stader der det kan vere naturleg å undersøke for grunnforureining

- Eigedomar som har blitt brukt til industriverksemd eller avfallshandtering
- Eigedomar der har blitt utført fleire rivingsarbeid og rehabilitering av bygningar
- Branntomter
- Eigedomar med restforureining frå tidlegare oppryddingstiltak
- Eigedomar som ligg inntil eller nedstraums for eigedomar som er forureina
- Eigedomar med alunskifer i grunnen
- I eldre og sentrale delar av byar

Naturmangfaldlova i planprosessar. Når kommunen utarbeider og vedtar arealplanar som kan omfatte naturmangfald, skal ein bruke reglane om berekraftig bruk i naturmangfaldlova kapittel

II. Dette gjeld også i behandling av planforslag frå private aktørar. Vurderingane om berekraftig bruk skal ein gjere på alle plannivå. Dette gjeld regionale planar, kommune(del)planar, reguleringsplanar og enkeltsaker. Omfanget av vurderingane varierer, avhengig av plannivå. Dette må sjåast i samanheng med kor sterke føringar planen vil gi for framtidig disponering av areal som har konsekvens for naturmangfaldet.

Kunnskap om økosystem, naturtypar og artar, faktorar for påverknader av planane på naturmangfaldet, alternativ lokalisering, samla belastning og avbøtande tiltak er noko som skal vere vurdert.

E-læringskurs for bruk av naturmangfaldlova. Det er utarbeidd et eige e-læringskurset spesielt for tilsette i kommunane. Kurset er gratis og tar omlag 1,5 time å gjennomføre.

3.4 Kommuneøkonomi og skjønnsmiddel

Kommuneøkonomi. I 2019 vil tal på Robek-kommunar i Møre og Romsdal vere rekordlåg, med mest sannsynleg berre ein kommune på lista. I ny kommunelov, som er gjeldande frå hausten 2019, er det viktig at kommunestyret vedtar finansielle måltal som eit verktøy for den langsiktige styringa av kommunen sin økonomi. Fylkesmannen tilrår at kommunane set seg mål om eit netto driftsresultat av brutto driftsinntekter på minimum 1,75 prosent (jf. tilråding frå Teknisk Berekningsutval), bygger seg opp eit disposisjonsfond over tid på minst 5-10 prosent av brutto driftsinntekter som ein buffer for uførutsette hendingar, samt har eit forsvarleg gjeldsnivå. Fleire av kommunane i fylket ligg over landsgjennomsnittet i lånegjeld, og vi har kommunar som ligg heilt i landstoppen når gjelda blir samanlikna med driftsinntektene (brutto gjeldsgrad). Det er viktig å legge til rette for berekraftige kommunar som er økonomisk robuste for framtida.

KOSTRA I 2019 vil det vere fokus på at kommunane i Møre og Romsdal rapporterer korrekte tall i KOSTRA, slik at tala er pålitelege og samanliknbare.

Skjønnsmidlar Skjønnsmidlane frå Fylkesmannen hadde ei total ramme på 64,7 millionar for 2019. Om lag 61,5 millionar av desse er fordelt og vi har igjen ein krisepott på 3,2 millionar. Vi veit ikkje endeleg ramme for 2020 før i august. I tillegg blir det sett av ein pott på om lag 5 millionar til innovasjon og utvikling gjennom prosjektskjønnet. Søknadsfristen vil vere den 1. juni 2019, og det vil bli sendt ut søknadsbrev i løpet av mars 2019.

- **Skjønnsmiddel - prioriterte område**

Dette omfattar *Ressurskrevjande tenestemottakarar, Barnevern, Språkdeling, Kompensasjon differensiert arbeidsgivaravgift*

- **Prosjektskjønn - prioriterte område**

Dette omfattar *Velferdsteknologi, Nye kommunar, Barnevernsvakt, Helseplattforma, Kommunal planstrategi og samfunnsplan, Ny modell for kompetanseutvikling for barnehage og skole, Folkevaldopplæring*

3.5 Plansamordning og kommunal planlegging

Viktige styringssignal Fylkesmannen er statens representant i fylket og har m.a. ansvar for å følge opp vedtak, mål og retningslinjer frå Stortinget og regjeringa. I den kommunale planlegginga skal vi sjå til at kommunane tar omsyn til viktige regionale og nasjonale interesser som gjeld arealforvaltning, landbruk, klima og miljø, oppvekst, helse og samfunnsstryggleik. Fylkesmannen er høringsinstans for alle kommunale plansaker etter plan- og bygningslova. Alle

fagavdelingane hos Fylkesmannen bidrar her med innspel til våre samordna høyringsbrev til kommunane. Dette opnar vidare for dialog og samarbeid mellom Fylkesmannen og kommunane.

Kommunale plansaker hos Fylkesmannen gir grunnlag for nærare vurderingar av utfordringar og prioriteringar i lys av Fylkesmannen sitt samla [embetsoppdrag](#); sjå henvisningar. Dette er vidare utdjupa gjennom [Virksomhets- og økonomiinstruksen](#) (VØI 2019) og [Tildelingsbrevet](#) (TB 2019), sjå henvisningar.

I kapitlet om overordna og tverrsektorielle prioriteringar i TB 2019 blir det m.a. peika på at: «*God måloppnåelse på flere av områdene i fylkesmannsembetenes portefølje er avhengig av samordning og samarbeid mellom flere sektorer. Det gjelder blant annet for området arealforvaltning og by- og samfunnsutvikling. Samfunnsutviklingen og arealbruken må bli mer berekraftig, samtidig som verdiskapingen skal øke. Det er en utfordring å oppnå en balansert utvikling med attraktive og velfungerende byer og distrikter. Det er viktig å ivareta helhet og effektivitet i samfunnsplanleggingen gjennom å se flere sektorer i sammenheng. Fylkesmannen sin samordningsrolle er sentral. Fylkesmannen skal i 2019 fortsatt bidra til å identifisere tiltak for mer effektive planprosesser og bedre plankvalitet.*»

Nasjonale forventningar og ny runde med kommunale planstrategiar Regjeringa utarbeider kvart fjerde år nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging knytt til inneverande kommunestyreperiode; jf. plan- og bygningslova § 6-1. Nye nasjonale forventningar vil bli sendt ut i løpet av våren 2019. Formålet med dei nasjonale forventningane er retta mot følgjande forhold:

- det peikar på mål, oppgåver og interesser som regjeringa meiner det er viktig at fylkeskommunen og kommunane legg vekt på i si planlegging etter pbl i den komande 4-årsperioden.
- det skal leggast til grunn for dei nye fylkestinga og kommunestyra sitt arbeid med regionale og kommunale planstrategiar og for statleg medverknad i planlegginga
- det skal medverke til ei styrking av samanhengen mellom plannivåa
- det er ikkje uttømmende, men må sjåast i samheng med gjeldande regelverk og rettleiing

Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging gir viktige rammer og føringar for ei ny runde med regionale og kommunale planstrategiar for planperioden 2020 – 2024. Alle fylkeskommunar og kommunar skal ha fastsett sin planstrategi seinast innan eitt år etter konstituering av nye fylkesting og kommunestyre hausten 2019. Arbeidet med dei kommunale planstrategiane gir kommunane nyttig oversikt over eigen planportefølje sett i forhold til status, utviklingstrekk og utfordringar på viktige samfunnsområde. Vi ser vidare at kommuneplanen som strategisk styringsverktøy i kommunalt utviklings- og omstillingsarbeid er styrka; fleire kommunar har som ledd i dette fått på plass oppdaterte kommuneplanar med samfunns- og arealdel

Alle kommunane i fylket er tildelt skjønnsmidlar for 2019 knytt til arbeidet med kommunale planstrategiar og til påfølgjande arbeid med oppstart av ny hovudrullering av kommuneplanens samfunnsdel. Fylkesmannen vil i 2019 prioritere tett oppfølging av dette arbeidet i samarbeid med fylkeskommunen og dei einssilde kommunane.

3.6 Landbruk

Generelt om landbruksoppdraget. Fylkesmannen er statleg sektormyndigheit regionalt på landbruks- og matområdet, og eit viktig bindeledd mellom stat og kommune i gjennomføringa av

den nasjonale landbrukspolitikken. Fylkesmannen legg derfor vekt på å ha god kontakt med kommunane i fylket. Kommunane er ein særskilt viktig aktør når den nasjonale landbrukspolitikken skal setjast ut i livet. Kommunane er førsteinstans for mange av tilskotsordningane, og for særlovene i landbruket. Det er derfor viktig at kommunane har landbruksfagleg kompetanse.

Effektiv tilskotsforvaltning. Kvart år blir det utbetalt store tilskotsbeløp til landbruket i fylket (jordbruk og skogbruk). Her er produksjonstilskotet det klart viktigaste. Produksjonstilskotet består eigentleg av fleire tilskotsordningar, i sum utgjør desse utbetalingar årleg om lag 690 millionar kroner i Møre og Romsdal. Kommunane har viktige oppgåver som både kunnskapsformidlar, sakshandsamar og kontrollinstans. Vi minner vidare om at nytt regionalt bygdeutviklingsprogram trer i kraft frå 1. januar 2019.

Areal og jordvern. Stortinget har vedtatt ein nasjonal jordvernstrategi som seier at årleg omdisponering av dyrka jord må vere under 4000 daa per år. Fylkestinget i Møre og Romsdal har gjennom vedtak av landbruksmeldinga (juni 2017) vedtatt ei målsetjing om at omdisponering av dyrka jord skal vere under 200 daa årleg. Landbruks og matministeren har i brev av 1. oktober 2018 klargjort jordvern som nasjonal eller vesentleg regional interesse i kommunane si planlegging. Det er viktig at kommunane tar omsyn til desse styringssignala når arealsaker blir behandla.

Eigarar av jordbruksareal har plikt til å drive jorda (jordlova § 8), og kommunen har ansvar for at driveplikta blir følgt opp. Driveplikta kan ivaretaast ved at eigaren driv jorda sjølv eller ved å leige bort arealet til ein aktiv bonde, i sist nemnde tilfelle er det i utgangspunktet krav om ein leigekontrakt på 10 år. Driveplikta tar omsyn til fleire viktige samfunnsomsyn, jordbruket sitt behov for ein føreseieleg tilgang på arealressursar, beredskap (ta vare på jorda sin produksjonsevne) og kulturlandskapsomsyn.

Skog. Møre og Romsdal er blitt eit fylke med betydeleg skogproduksjon. Skogreisinga på 1950 og -60 talet gjer at det er store mengder gran som er klar til avvirking. Etter hogsten har skogeigarar ei plikt til å få opp ny skog (skogloven). Kommunane skal etter skogloven sjå til at skogeigaren oppfyller plikta dei har til å fornye skogen.

3.7 Helse og omsorg

Bustad og oppfølging i bustad. Bustadsosiale omsyn skal vere med i kommunal planlegging. Handlingsplanen [Bustad for velferd 2018-2020](#) presiserer to viktige tiltak: 1) heilskaplege tilbod av bustadar og oppfølgingstenester for rusavhengige og menneske med psykisk lidning og 2) at vanskelegstilte barnefamiljar bur i eigna bustad. I tillegg til desse to, vil vi også vise til 3) behovet for planlegging av bustadar for ein stadig større prosentdel eldre i befolkninga.

Dei sosiale tenestene i NAV. Vi vil minne spesielt om aktivitetsplikten for personar under 30 år og retten til kvalifiseringsprogram. Vi viser også til brev til kommunane frå Arbeids- og velferdsdirektoratet 11.02.19: [Nasjonale mål og forventningar for de sosiale teneste i arbeids- og velferdsforvaltninga 2019](#).

Velferdsteknologi og elektroniske meldingssystem. Alle kommunane i fylket har signert intensjonsavtale om innføring av den nye [Helseplattforma](#), som vil bli ei stor endring og forbetring av kommunikasjon mellom ulike nivå i helsetenestene.

Dagaktivitetstilbud for personar med demens. Alle kommunar skal ha tilrettelagte dagtilbod for personar med demens innan utgangen av 2019. Slike tilbod er avgjerande for at personar med

Akuttmedisinfor skrifa. Kompetansekrava for legar i vakt skal vere oppfylt frå 1.1.2020. Overgangsordningane er forlenga. Kommunane skal planlegge opplæring for alle legar i vakt som skal ha grunnkompetanse etter §7 første ledd i akuttmedisinfor skrifa. Overgangsordninga for krav til gjennomført kurs i akuttmedisin og valds- og overgrepshandtering er forlenga til 1. mai 2021. Krav til grunnkompetanse for personell som bemannar legevaktsentralane etter § 13 bokstav f skal uendra vere oppfylt innan 1. mai 2018. Krav til utstyr for lydopptak i legevaktsentralar som fastslått i § 13 bokstav e gjeld frå det tidspunktet innføringa av naudnett er slutført i alle kommunar.

LIS1-legar. Det er regjeringa sitt mål å auke talet på LIS1-stillingar for å imøtekomme rekrutteringsutfordringane. I dag er det underskot på kommunale LIS1-stillingar i fylket. Fylkesmannen ber difor kommunane jobbe aktivt med å opprette nye stillingar.

Leve heile livet – i kommunal planlegging. Dette er ei kvalitetsreform for eldre i aldersgruppa 65+ Jf. *Meld. St. 15 (2017-2018)*. Planperioden er 2019-2023 og hovudmålet er å legge til rette for aldersvenlege lokalsamfunn. Det er ei klar forventning om at kommunane vurderer status i eigen kommune, prioriterer aktuelle tiltak og integrerer desse i planverket i løpet av 2019/2020. Det regionale støtteapparatet; Fylkesmannen, KS og Utviklingscenter for sjukeheim og heimetenester, vil tilby støtte i form av nettverk, kurs og samlingar. Kommunar som omstiller seg i tråd med reforma vil bli prioritert innan etablerte og nye tilskotsordningar.

Ny varselordning. Det er vedteke utviding av varslingsplikta til Statens Helsetilsyn til å gjelde alle helse- og omsorgstenester. I tillegg får pasientar og pårørande også rett til å varsle. For kommunale og private helse- og omsorgstenester blir denne plikta sett i verk hausten 2019.

Vald i nære relasjonar. Kommunane er etter Helse- og omsorgstenestelova forplikta til å ha særleg merksemd retta mot at pasientar og brukarar kan vere utsett for, eller kan stå i fare for å bli utsett for, vald eller seksuelle overgrep. Kommunen skal leggje til rette for at helse- og omsorgstenesta blir i stand til å førebyggje og avverje vald og seksuelle overgrep.

Kommunale eller interkommunale handlingsplanar mot vald i nære relasjonar skal bidra til at kommunane har fokus på vald og overgrep og at involverte får eit tilrettelagt og heilskapleg tilbod.

3.8 Barn og unge

Fylkesmannen i Møre og Romsdal har valt barn og unge som satsingsområde, og ønsker at dette skal gjenspeglast i kommunane. Fylkesmannen har ansvar for heilskapleg samhandling om barn og unge sin oppvekst, utvikling og læring og forventar at kommunane arbeider målretta for meir tverrfagleg og tverretatleg samarbeid for utsette barn og unge og familiare deira. Kommunal samhandling er også nødvendig i arbeidet med helsefremming og førebygging for alle barn og unge. Fylkesmannen vil støtte opp under tverrfagleg samarbeid på ulike måtar gjennom tilskot eller fagleg kompetanse.

Barnekonvensjonen fyller 30 år i 2019. Fylkesmannen oppmodar alle kommunar til å finne sin måte å markere dette på. Retten til medverknad er ein av grunnpilarane i barnekonvensjonen.

Kommunane må legge til rette for at barn og unge skal kunne få ein aktiv og reell stemme i avgjersler som angår dei, både som enkeltindivid og generelt.

Dei fleste kommunane i fylket har ungdomsråd. I ny kommunelov er desse lovfesta på lik linje med eldreråd og råd for menneske med funksjonsnedsetting. Fylkesmannen forventar at kommunane som ikkje har dette legg til rette for at det skal kome i gang i eigen kommune. Vidare forventar vi at kommunen gir ungdomsråda den oppfølging dei treng for å fyller den funksjonen dei er tiltenkt.

Nær alle kommunar tok i 2015 del i kartlegging av oppvekstvilkår for barn og unge i regi av Fylkesmannen og Fylkesmannen. Resultat får kartlegginga «[Barnebyks](#)» saman med [UngData](#)-undersøkinga og [folkehelseprofilane](#) som i år omhandlar barn og unge, gir til saman eit god bilde av situasjonen og sårbare område i eigen kommune. Fylkesmannen forventar at slike oversikter blir lagt til grunn i arbeidet med kommunane sine planar og strategiar.

4 Oppsummering

Omstillings- og endringsprosessane i samfunnet går både raskare og er meir omfattande enn tidlegare. Samordning og samarbeid mellom fleire nivå, sektorar og fagområde vil vere ein viktig føresetnad for å løyse dei utfordringane kommunane står overfor.

Fylkesmannen er statens representant i fylket og har m.a. ansvar for å følge opp vedtak, mål og retningslinjer frå Stortinget og regjeringa. I den kommunale planlegginga skal vi sjå til at kommunane tar omsyn til viktige regionale og nasjonale interesser som gjeld arealforvaltning, landbruk, klima og miljø, oppvekst, helse og samfunnstryggleik. Viktige nasjonale styringssignalar blir her formidla til kommunane gjennom dialog og samarbeid på ei rekke ulike arenaer.

Det er ei utfordring i fylket å oppnå ei balansert utvikling i både byane og distrikta, difor må samfunnsutviklinga og arealbruken bli meir berekraftig og verdiskapinga auke. I dette bildet må ein ta omsyn til klimaendringane, og som følge av det ei bevisst satsing på klimatilpassingar.

Arbeidet med å styrke barn og unge sine oppvekstvilkår er særst viktig, og det må leggest til rette for tverretatleg og tverrfagleg samarbeid og auka kompetanse for utsette barn og unge.

Mange av kommunane i fylket slit med tilstrekkeleg kapasitet og kompetanse på fleire fagområde. Ut i frå utfordringsbildet er det viktig at kommunane ser på sine sterke og svake sider, og tar reelle diskusjonar om behovet for strukturendringar – og der det ligg til rette for det – kommunesamanslåingar.

I utfordringsbildet er det også viktig å legge til rette for gode arenaer for samfunnstryggleik i fylket gjennom god informasjonsutveksling og ei felles plan- og kunnskapsgrunnlag omkring risiko- og sårbarheitsutfordringane i fylket.

FN sine [berekraftmål](#) ei felles erklæring for å utrydde fattigdom, motverke ulikskap og motverke klimaendringane innan år 2030. Erklæringa inneheld 17 mål for å oppnå ei berekraftig framtid. Berekraftmåla blir i aukande grad brukt som rammeverk for både kommunale og regionale planar. Berekraftomgrepet blir ofte sortert etter tre dimensjonar; miljø og klima, samfunn og økonomi.